

Metodologie pentru alcătuirea lucrărilor științifice elaborate în cadrul Departamentului-Catedra UNESCO pentru schimburi interculturale și interreligioase, Universitatea din București

Prezentarea lucrărilor de seminar, de disertație sau de cercetare trebuie să răspundă pe deplin cerințelor academice ale Departamentului-Catedra UNESCO, Universitatea din București.

În cele ce urmează voi încerca să ilustrez aceste cerințe sub forma unor norme generale de redactare, tehnoredactare și corectură, pe care trebuie să le respecte autorii lucrărilor mai sus menționate. Normele pe care le voi expune nu pot suplini lipsa altor îndreptare, deoarece sunt conștientă că ceea ce urmează nu are deloc un caracter exhaustiv.

Structura unei lucrări științifice

Elementele tehnice

Pagina de titlu trebuie să conțină:

- Denumirea instituției de învățământ superior: Universitatea din București
- Denumirea departamentului: Departament-Catedra UNESCO pentru schimburi interculturale și interreligioase
- Programul de studii: genul și titulatura (ex.: Program de Master „Management intercultural”)
- Tipul lucrării: teză de doctorat, lucrare de disertație, lucrare de seminar etc.
- Titlul complet și subtitlul lucrării
- Prenumele și numele autorului
- Gradul didactic, prenumele și numele conducătorului științific
- Locul, luna și anul susținerii lucrării (ex: București, februarie 2008)

Cuprinsul (cu indicarea paginii la care se regăsește în cuprinsul lucrării capitolul, subcapitolul etc respectiv)

Mottoul (opțional)

Lista tabelelor și a figurilor din text și din anexe

Elementele de conținut

- **Conținutul propriu-zis al lucrării** (Introducere, Corpus intern, Note bibliografice și Concluzii)
- **Anexe** (ilustrații, tabele, grafice, hărți etc, împărțite, la rândul lor, pe categorii)

Elementele bibliografice

- **Bibliografie** (împărțire: bibliografie consultată = lucrări din care s-a citat; bibliografia temei = lucrări citite, dar din care nu s-a citat)
- **Index de autori și de teme** (opțional)

Norme de redactare, tehnoredactare și corectură

Hârtia și litera

Paginile lucrării trebuie să aibă dimensiuni standard A4 (21 x 29,7 cm). Textul va fi cules cât mai îngrijit și va fi tehnoredactat pe o singură față a colii de hârtie, fără să fie folosite alte culori pentru evidențiere.

Litera (*font*) va fi Times New Roman, mărimea corpului de literă va fi de 12 puncte, cu caractere de rând (sau drepte). Textul va fi imprimat la un rând și jumătate (*1.5 lines*); notele de subsol pot fi culese la un singur rând (*single*), cu corp de literă 10, caractere de rând.

Oglinda paginii. Marginile albe ale paginii vor fi uniforme (de minimum 2 cm) sus, jos și lateral dreapta (în stânga vor fi lăsați 4 cm, pentru ca lucrarea să poată fi îndosariată).

Respectând recomandările de mai sus va rezulta o pagină de aproximativ 31 de rânduri a căror lungime va fi de 16,5 cm.

Așezarea în pagină a tuturor elementelor unei lucrări

Pagina de titlu. Modelul pe care îl recomand se regăsește în Anexa 1.

Cuprinsul. Va apărea la începutul lucrării, după pagina de titlu, iar nu la sfârșitul ei, deoarece toate lucrările cu caracter științific respectă acest mod de paginare. Se va utiliza regula organizării pe niveluri (capitole, subcapitole), întâlnită în interiorul lucrării; numărul corespunzător paginii se va trece după titlul unităților de text (capitole, subcapitole), astfel:

se vor lăsa două spații albe (adică două *tab*-uri de tastatură), apoi va apărea o linie oblică, după care urmează alte două spații albe, și în final numărul paginii.

Ex: „Despre redactarea studiilor calitative / 33”.

Se evită în acest mod marcarea corespondenței dintre titlul capitolului sau al subcapitolului și numărul paginii, cu un șir de puncte, așa cum se obișnuia până nu demult.

Mottoul. Va fi introdus (opțional) pe pagină nouă, de preferat imediat după „Cuprins”, scris cu caractere italice (cursive), de mărimea celor folosite în textul propriu-zis al lucrării.

Lista tabelelor și a figurilor din text și din anexe este inserată după „Cuprins” și „Motto” (dacă acesta din urmă apare). Se specifică numărul tabelului (în cifre arabe), titlul acestuia și numărul paginii la care se află fiecare tabel (numărul poate fi trecut între paranteze rotunde), întrebuițându-se același caracter de literă, de aceeași mărime ca și întregul text (Times New Roman, corp 12, de rând).

Ex:

„Tabelul 1. Abrevierea indicațiilor bibliografice frecvente (p. 133)”.

Recomandările referitoare la întocmirea listei de tabele sunt valabile și pentru întocmirea listei figurilor.

Mulțumirile. Adresate persoanelor sau instituțiilor care i-au ajutat pe autori să-și elaboreze lucrările, mulțumirile pot fi incluse, în cazul în care apar, în finalul „Introducerii”.

Conținutul propriu-zis al lucrării

Introducerea. Va apărea, așa cum este firesc, la începutul oricărei lucrări, nefiind nevoie să fie intitulată într-un anumit fel (i se poate spune simplu „Introducere”). Aici se va prezenta foarte concis conținutul lucrării, și se va descrie, eventual, metodologia de lucru, fixându-se obiectivele urmărite.

Alineatele. Separând ideile dintr-un text, alineatele nu încep de la marginea stângă a rândului, ci după un spațiu liber de aproximativ 1 cm. Ar fi indicat ca pe o pagină să apară maximum patru, cinci alineate, fără spații libere (rânduri goale) între ele.

Paragrafele. Ca subdiviziune a unui capitol, paragraful poate să conțină mai multe alineate ale căror idei converg spre conturarea unei teze sau imagini mai ample. Pentru a nu se confunda paragrafele cu alineatele, recomand renunțarea la practica introducerii paragrafelor prin alineate.

De asemenea, ar fi indicat să se respecte în toată lucrarea aceeași regulă a structurării pe niveluri diferite a titlurilor capitolului, subcapitolului și a paragrafelor, fără ca ele să fie marcate cu litere sau cu cifre. Aceasta este și tendința normelor internaționale de alcătuire a

unei lucrări științifice. Dacă nu se poate urma această tendință, atunci se poate păstra marcarea cu litere sau cu cifre a capitolelor, subcapitolelor etc, pentru o mai buna înțelegere a structurii unei lucrări complexe.

Concret, un exemplu de organizare pe niveluri ar fi următorul:

- **titlurile capitolelor** - cu **corp 16 bold de rând**, paginate la stânga paginii (de preferat pe o pagină nouă) și despărțite de textul propriu-zis prin patru (4) rânduri albe despărțitoare;
- **titlurile subcapitolelor** - cu **corp 14 bold de rând**, paginate tot la stânga paginii și despărțite de textul precedent prin trei (3) rânduri albe despărțitoare, iar de textul următor prin două rânduri albe despărțitoare;
- **paragrafele** - vor începe de la marginea stângă a paginii, cu **corp 12 bold de rând** în cazul în care poartă un titlu, și vor fi despărțite unele de altele printr-un rând alb despărțitor.

Numerotarea paginilor. Se numerotează toate paginile, chiar dacă numărul paginii (numit *coloncifru*, în practica editorială) nu este imprimat (așa cum se întâmplă pe pagina de titlu, pe cea cu cuprinsul sau pe cea cu mulțumirile, deoarece toate acestea sunt pagini noi). Așadar, toate paginile se vor lua în calcul la numerotare, coloncifrul plasându-se în spațiul liber din partea de jos a paginii, centrat.

Notele de subsol. Pentru că am ajuns la acest punct, foarte important în opinia mea, voi parafraza un fragment dintr-una din cărțile lui Umberto Eco, referitor la necesitatea notelor și la modul cum trebuie să se citeze. Scriitorul italian consideră că notele folosesc pentru:

- a indica sursele citatelor;
- a adăuga alte indicații bibliografice de întărire despre un subiect discutat în text;
- a face trimiteri interne și externe (se poate pune în textul notei un *cf.* = *compară, confruntă*, prin care se face o trimitere către un paragraf din lucrare, către un alt capitol sau către o altă carte);
- a introduce un citat de întărire a unui punct de vedere exprimat în text;
- a a da amploare afirmațiilor făcute în text;
- a corecta unele afirmații din text;
- a reda traducerea unui citat din text care era esențial să fie dat în limbă străină;
- a plăti datorii (fiind vorba de datoriile autorilor de a cita sursele din care s-au extras niște idei anume).¹

Eco atrage totodată atenția că „o notă n-ar trebui niciodată să fie cu adevărat foarte lungă”².

¹ Umberto Eco, *Cum se face o teză de licență. Disciplinele umaniste*, (Colecția Biblioteca Italiană), traducere de George Popescu, Ed. Pontica, 2000, pp. 181-182.

Pe de altă parte, notele nu vor prelua la subsolul paginii informații importante și semnificative, care în mod normal trebuie să rămână în textul propriu-zis al lucrării.

Trecând de la abstract la concret, în următoarele rânduri se regăsesc patru exemple diferite de amplasare a numerelor/cifrelor care indică notele de subsol:

- dacă nota se referă la o idee citată printr-o frază/propoziție întreagă, numărul care indică nota se va amplasa după marcarea sfârșitului frazei cu semnul punct [.], fără spațiu între punct și numărul notei. (Ex.: În același secol dispare și limba slavonă din Biserică, din literatură și din structurile statului, făcând loc celei naționale. Acest moment marchează și scăderea influenței slavo-bizantine la noi prin apariția perioadei burgheze și capitaliste ca influențe occidentale.³).
- dacă nota se referă la citarea între ghilimele a unei fraze/propoziții întregi, numărul care indică nota se va amplasa după ghilimelele ce închid citarea respectivă (așezate la rândul lor după punctul ce marchează sfârșitul frazei/propoziției citate). (Ex.: „Cultura slavo-bizantină n-a fost cauza pentru care societatea românească a rămas multe secole într-o formă de viață simplă și patriarhală, ci, dimpotrivă, a fost efectul acestei forme de viață datorate împrejurărilor economice.”⁴)
- dacă nota se referă la citarea între ghilimele a unei fraze/propoziții care închide o frază mai amplă, numărul care indică nota se va amplasa după ghilimelele ce închid citarea respectivă, de data acesta însă înainte de amplasarea punctului. (Ex.: Pentru cele care au rămas în nordul sau în centrul Europei a urmat în Evul Mediu o puternică influență occidentală prin misionarismul romano-catolic, pe care de asemenea au receptat-o și și-au împrăștiat-o devenind ele însele mesagere ale acestei culturi: „Totodată o influență tot mai mare asupra culturii și spiritualității românești și în special asupra celei moldovenești, încep să exercite marile curente culturale și spirituale europene”⁵.)
- nota poate face, de asemenea, referire la un singur cuvânt din cadrul unei fraze/propoziții (Ex.: „încep să se exercite marile curente⁶ culturale și spirituale europene”).

Deși în lecturile mele am întâlnit două variante de citare – *sistemul de citare autor-dată*, cunoscut sub numele de *sistemul Harvard*, și *sistemul autor-număr* – totuși consider că ar fi indicat să fie folosit cel de-al doilea; când recomand acest lucru mă bazez pe experiența avută până acum cu lucrările studenților, ale absolvenților și cercetătorilor de la Departamentul-Catedra UNESCO, lucrări în care este utilizat *sistemul autor-număr*.

² Umberto Eco, *op. cit.*, p. 183.

³ P.P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Ed. Minerva, București, 1971, p. 43.

⁴ Ibidem.

⁵ Andrei Eșanu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Ed. Fundației Culturale Române, București 1997, pp. 10-11.

⁶ Se merge pe același sistem ca în primul caz descris.

Cu privire la *sistemul autor-număr*, U. Eco conchide: „Acest sistem este foarte comod fiindcă, dacă nota este la subsolul paginii, atunci cititorul știe imediat la care operă ne referim”⁷.

Pentru simplificarea trimiterilor bibliografice, se vor folosi următoarele tipuri de **prescurtări**⁸:

- *op. cit.* – când este citată o anumită operă a unui autor, de mai multe ori pe parcursul lucrării, însă nu la o citare succesivă, ci la una făcută la distanță. Astfel, prima oară trimiterea se face în întregime, urmând ca apoi să se folosească acest *opus citatus* (opera citată) prescurtat *op. cit.* și subliniat prin litere cursive.
- *Ibidem* – când avem trimitere sau citare succesivă la același autor și aceeași lucrare. Poate fi același număr al paginii ca în trimiterea anterioară și atunci se scrie doar *Ibidem*; însă dacă este o altă pagină, se va menționa și numărul acesteia: *Ibidem*, p. 203.
- *Idem* – când autorul se repetă, iar opera este diferită, se pune *Idem* pentru a evita repetarea numelui autorului, urmând a se scrie doar titlul lucrării respective.
- *apud* – când în text folosim o informație pe care nu am luat-o direct dintr-o sursă primară, ci dintr-o altă lucrare în care se citează sursa respectivă; astfel, se va cita sursa primară, dar nu se omite a se menționa *apud*.
- *cf (confero)* se folosește pentru a indica o comparație între puncte de vedere diferite sau asemănătoare.

Ortografie și punctuație. Înainte de a fi predată pentru evaluare către comisia de examinare sau pentru publicare, o lucrare trebuie corectată și din punctul de vedere al respectării normelor ortografice și de punctuație.

Îmi permit să recomand aici două lucrări cu ajutorul cărora, sunt convinsă, autorii de lucrări științifice vor redacta fără reproș. Este vorba de:

- *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, de preferat începând cu ediția a V-a, elaborată la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” din București și editată la Univers Enciclopedic, București, 1995.
- *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, ediția a II-a revăzută și adăugită, elaborată la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” din București, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2005.

Forme de evidențiere în text. Este de preferat ca acestea să fie cât mai puține.

- **aldinele (bold)** se vor folosi doar pentru evidențierea textului din pagina de titlu, a titlurilor capitolelor, subcapitolelor, paragrafelor.
- *cursivele (italice)* vor apărea în scrierea termenilor în limbi străine și atunci când se redau titlurile cărților și revistelor, în general titlurile operelor (filme, tablouri, concerte

⁷ Umberto Eco, *op. cit.*, p. 183.

⁸ Adina Berciu-Drăghicescu, G.D. Iscriu, *Introducere în știința istorică și în științele auxiliare ale istoriei – surse info-documentare* (ediție nouă, revăzută și completată), Ed. Universității din București, 2005, pp. 267-268.

etc.). Titlurile articolelor sau studiilor incluse într-un volum sau într-un periodic (ale căror titluri sunt deja redactate cu cursiv), se scriu în ghilimele, cu litere de rând (drepte).

Corectura finală sau “de cap limpede”. La acest capitol trebuie să se aibă în vedere câteva aspecte care nu sunt deloc de neglijat:

- spațiile de dinaintea sau de după semnele de punctuație trebuie uniformizate, astfel încât după punct [.] și după virgulă [,] (în cazul numerelor cu zecimale), după două puncte [:] (în cazul fracțiilor), după linia de unire [-] (în cazul numelor proprii și al cuvintelor compuse), în citarea studiilor și articolelor (când se indică paginile între care acestea figurează) și atunci când se specifică durata vieții unui autor, după linia de pauză nu se lasă spațiu. Tot astfel se procedează înaintea semnelor de punctuație;
- după virgulă, punct, semn de întrebare și de exclamare, punct și virgulă, două puncte se lasă un spațiu liber;
- înainte și după folosirea liniei de pauză se lasă spațiu liber;
- în faza finală a unei lucrări textul trebuie să fie integral printat cu semne diacritice specifice alfabetului limbii române.

Bibliografia. Ar fi bine să devină un obicei ca la finele unei lucrări să se facă distincție între *bibliografia temei* și *bibliografia consultată*.

În *bibliografia temei* autorii pot include cărțile, studiile, articolele care au legătură cu subiectul lucrărilor lor, dar pe care, din motive întemeiate, nu le-au putut fișa. Aceste titluri pot fi, astfel, de folos altor persoane preocupate și ele de temele respective.

Bibliografia consultată, după cum îi spune și numele, este cea din care autorii au extras idei sau citate care le-au susținut propriile argumentații, la aceste surse făcându-se trimiteri bibliografice în locuri precise.

Modalitatea de întocmire a „Bibliografiei” este conformă criteriului alfabetic aplicat numelui autorului. Dacă același autor a scris mai multe lucrări care apar în bibliografie, acestea se vor include în ordine cronologică, de la cea mai veche spre cea editată recent.

Un model concret de alcătuire a unei trimiteri bibliografice ar fi următorul: numele și prenumele autorului (autorilor), titlul lucrării, numărul ediției, volumul, editura (editurile), locul (locurile) publicării, anul apariției lucrării.

Pentru articolele apărute în reviste, se menționează în ordine: numele și prenumele autorului (autorilor), titlul articolului sau al studiului (trecut cu litere drepte/de rând între ghilimele), titlul revistei în care apare studiul respectiv (scris cu litere italice), volumul, numărul acestuia, ziua, luna și anul publicării.

Paginile web din care s-au extras anumite informații vor avea menționată și data accesării lor.

Indexul de autori. Ca și indexul de teme, apare opțional. Aici se respectă oarecum regulile de la bibliografie: numele și prenumele autorului - despărțite prin virgulă -, pagina/paginile (fără a fi precedate de p. sau pp.) în care se face referire la respectivul autor, după care nu se pune nici un semn de punctuație. Ex.: Eminescu, Mihai, 33, 77, 143

Indexul de teme. Cuprinde toate cuvintele-cheie, așezate în ordine alfabetică, și paginile unde apar.

Concluziile. Încheierea lucrării cu câteva pagini de concluzii, specificate în „Cuprins”, este obligatorie. Ele permit fixarea în memoria celui care evaluează lucrarea respectivă a ideilor esențiale expuse anterior. De aceea trebuie evitată tendința de a include aici idei sau citate noi. Capitolele lucrării sunt locurile unde aceste idei noi pot intra, „Concluziile” nefiind decât răspunsuri la problemele propuse spre cercetare în „Introducere”.

Anexele. Pot avea una sau mai multe pagini, care vor fi numerotate consecutiv, și se vor identifica prin menționarea : Anexa 1, 2, 3 ș.a.m.d, în partea stângă a paginii.

Am întâlnit în cărțile după care m-am ghidat în alcătuirea acestei metodologii recomandarea ca tabelele și figurile să fie trecute în anexe, iar în textul propriu-zis să rămână doar cele fără de care textul în sine nu ar avea cursivitate.

Declarația de onestitate se va regăsi la finele lucrării și va fi alcătuită conform modelului din Anexa 2.

Observații finale privind conținutul și forma unei lucrări științifice

Lucrarea de disertație trebuie să aibă minim 60 de pagini de text (fără anexe), corect și lizibil paginat.

Obiectivele lucrării trebuie să fie bine enunțate și explicate. Titlul lucrării, titlurile capitolelor și subcapitolelor să reflecte într-un mod adecvat conținutul.

Lucrarea trebuie să aibă o introducere și o concluzie, iar capitolele lucrării să cuprindă un paragraf introductiv și un paragraf final cu concluzii.

Trebuie să existe treceri logice și coerente între capitolele, subcapitolele și paragrafele lucrării. Termenii și noțiunile utilizate să fie definite și corect folosite.

Trimiterile bibliografice trebuie să fie făcute pe baza unor lucrări de referință, evitându-se utilizarea excesivă a resurselor web. Recursul la citate să fie justificat și echilibrat.

Lucrarea trebuie să aibă un nivel academic, nu să fie un simplu colaj de informații luate din diverse surse. Ea trebuie să cuprindă și puncte de vedere proprii, originale, interesante, care să poată fi probate științific.

Plagiatul

Conform **Codului de etică al Universității din București**, “**plagiatul** sau însușirea de către un autor a rezultatelor muncii altui autor (indiferent dacă este vorba de reproducerea exactă a unui text sau de reformularea unei idei cu adevărat originale), fără ca acestea din urmă să fie menționate ca sursă a textului sau a ideii respective, constituie o fraudă intelectuală și se sancționează în conformitate cu gravitatea pe care o prezintă”⁹.

Plagiatul poate fi *voluntar* (numit și plagiat propriu-zis) sau *involuntar* (petrecut atunci când se folosește greșit sistemul de citare sau nu se indică sursa unui material).

Constituie **cazuri de plagiat**:

- preluarea unui text al unui alt autor, indiferent de suportul utilizat pentru publicare (carte, revistă, pagini web etc), fără utilizarea ghilimelelor și a trimiterilor bibliografice;
- prezentarea unui citat dintr-un text al altui autor ca parafrază (reinvestirea ideii sau a argumentului unui autor), fără utilizarea semnelor convenționale de citare (ghilimele și trimiteri bibliografice);
- preluarea unui text fără referințe clare, cu modificarea topicii, a unor expresii din cuprinsul său și/sau inversarea unor paragrafe, capitole etc;
- compilația de fragmente din mai multe surse, fără trimiteri bibliografice clare la textele sursă;
- utilizarea excesivă a altor surse, în detrimentul propriului aport.

Citatele mai consistente (mai mari decât câteva rânduri succesive) se trec fie cu spațiere (“indentare”) diferită în text și cu caractere italice, fie în anexe, dacă depășesc o pagină.

⁹ http://www.unibuc.ro/ro/cod_etica_ro, accesat 05.03.2008.

Bibliografie

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, ediția a II-a revăzută și adăugită, elaborată la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan” din București, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2005.

Chelcea, Septimiu, *Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol științific în domeniul științelor socioumane*, ediția a III-a revăzută, Ed. Comunicare.ro, București, 2005.

Eco, Umberto, *Cum se face o teză de licență. Disciplinele umaniste*, (Colecția Biblioteca Italiană), traducere de George Popescu, Ed. Pontica, 2000.

**pentru
Departament-Catedra UNESCO,
Universitatea din București**

**Carmen-Viviana Ciachir,
redactor/secretar**

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
DEPARTAMENT – CATEDRA UNESCO
PENTRU SCHIMBURI INTERCULTURALE ȘI INTERRELIGIOASE
Program de Master
“Comunicare și Management Intercultural”
Specializarea
Comunicare interculturală

Lucrare de disertație

RELAȚIA DINTRE POLITICĂ, CULTURĂ ȘI RELIGIE
ÎN ELVEȚIA ȘI ROMÂNIA

Autor:

Ion Florentin Dobrescu

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Martin Hauser

București

iunie 2005

DECLARAȚIE DE ONESTITATE

Subsemnatul (a),
fiul lui și al, identificat cu BI / CI seria nr.....,
eliberat de, la data de, CNP,
declar pe proprie răspundere că la conceperea lucrării de disertație cu titlul
.....
..... sub conducerea științifică
nu am folosit alte surse decât cele menționate în bibliografie, lucrarea îmi aparține în întregime și
nu conține plagiat.

De asemenea, declar că la conceperea lucrării de disertație am respectat prevederile
*Metodologiei pentru alcătuirea lucrărilor științifice elaborate în cadrul Departamentului-Catedra
UNESCO pentru schimburi interculturale și interreligioase, Universitatea din București.*

Data:.....

Nume și prenume

.....

Semnătură

.....